

С. В. Євченко

експерт з гендерної політики

О. В. Євченко

Житомир, Житомирський державний університет

ім. І. Франка

ГЕНДЕРНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ - ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДГОТОВКИ МІСЦЕВИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ

Комплексне розв'язання проблем будь-якої сфери на регіональному рівні можливе, як показує практика, шляхом розроблення і виконання місцевих програм розвитку. Актуальність питань, пов'язаних з позашкільною освітою у м. Житомирі, та практична необхідність розробки проекту програми розвитку позашкільної освіти міста зумовили доцільність проведення дослідження «Гендерні аспекти функціонування та фінансування системи позашкільної освіти м. Житомира».

Позашкільна освіта сприяє гармонійному фізичному та духовному розвитку особистості, формуванню у дітей життєво і професійно необхідних компетентностей, інноваційного мислення, кращих людських рис з урахуванням потреб і вимог сучасного суспільства. Попит на освітні послуги позашкільних навчальних закладів у різносторонньому вихованні та навчанні дітей, здобутті допрофесійної підготовки стає вагомим, тому стимулює організацію діяльності на якісно новому рівні. У зв'язку з цим необхідною є оптимізація діяльності позашкільних навчальних закладів шляхом запровадження сучасних технологій організації навчально-виховного процесу, науково-методичного забезпечення, поліпшення роботи з педагогічними кадрами, вивчення попиту та пропозиції послуг, що надаються закладами позашкільної освіти з урахуванням гендерної складової, відповідного фінансування, яке б не лише забезпечувало діяльність закладів позашкільної освіти, а й сприяло їх розвитку.

Гендерне бюджетування є одним із ефективних інструментів, що дає можливість на етапі розробки програми охопити ширше коло питань, створити рівні можливості для користувачів послуг в означеній сфері, забезпечити сталий розвиток галузі, зробити бюджет ефективним, справедливим та прозорим. Дослідження «Гендерні аспекти функціонування та фінансування системи позашкільної освіти м. Житомира» було проведено за підтримки Представництва Фонду Фрідріха Еберта в Україні в рамках проекту «Гендерне бюджетування на місцевому рівні» і мало на меті дослідження стану функціонування та фінансування системи позашкільної освіти м. Житомира щодо забезпечення рівних можливостей одержання послуг дівчатами і хлопцями.

Серед основних завдань дослідження було виявлення користувачів послуг позашкільної освіти (з урахуванням віку та статі), аналіз комплексу послуг, які надають заклади позашкільної освіти м. Житомира, аналіз видатків міського бюджету

на сферу позашкільної освіти з урахуванням гендерної складової та розробка рекомендацій щодо оптимізації діяльності системи позашкільної освіти у м. Житомирі. Дослідження було здійснено на основі законодавчих та розпорядчих актів, що визначають умови функціонування системи позашкільної освіти на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Зазначаючи контекст, слід відмітити, що у м. Житомирі діє мережа із 13 закладів позашкільної освіти, підпорядкованих різним управлінням Житомирської міської ради. Шість із них перебувають у підпорядкуванні управління освіти, управління у справах сім'ї, молоді та спорту має в підпорядкуванні один заклад – Міський культурно-спортивний центр, до складу якого входять 18 підліткових клубів за місцем проживання. П'ять музичних шкіл та одна художня школа підпорядковані управлінню культури. Заклади позашкільної освіти різного підпорядкування фінансуються та здійснюють діяльність за рахунок різних програм.

Результати аналізу показали, що у цілому закладами позашкільної освіти міста різного підпорядкування охоплено 36,7 % дітей від загальної кількості дітей шкільного віку, з них 58,0% – дівчата, 42,0% – хлопці. Для повного відображення ситуації необхідно врахувати той факт, що 28,3% від загальної кількості дітей шкільного віку залучено до участі в роботі гуртків у загальноосвітніх навчальних закладах міста (347 гуртків). Окрім того, у м. Житомирі функціонує 13 дитячо-юнацьких спортивних шкіл обласного підпорядкування, в яких станом на початок 2012 року займалося 10,0% від загальної кількості дітей шкільного віку міста, з них 75,0% хлопців, 25,0% дівчат. У центрі науково-технічної творчості учнівської молоді займалося 3,8% від загальної кількості дітей шкільного віку, при чому з них 25,0% – дівчата, 75,0% – хлопці.

У Житомирському обласному центрі туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді займалося 3,2% від загальної кількості дітей шкільного віку міста (з них 75,0% – дівчата, 25,0% – хлопці). Обласний еколого-натуралістичний центр охоплює послугами 4,6% дітей шкільного віку (з них 65,0% – дівчата, 35,0% – хлопці). Діяльність означених закладів здійснюється за рахунок коштів обласного бюджету.

Отже, загалом заклади позашкільної освіти як міського, так і обласного підпорядкування надають послуги 86,6% дітей шкільного віку м. Житомира. Можна припустити наявність незначного відсотка дітей із подвійною зайнятістю. Заклади позашкільної освіти міста фінансуються з міського бюджету, з так званого «другого кошика», тобто з власних надходжень місцевого бюджету. В цілому частка видатків, передбачених на позашкільну освіту у 2012 році, становила 4% (38117972,00 грн.) від загальної суми бюджетних видатків міста (883 600 570,19 грн.). Привертає увагу той факт, що в структурі видатків міського бюджету на заклади позашкільної освіти переважають кошти на заробітну плату та комунальні послуги, частка яких становить 78%, на проведення ремонтних робіт на будівництво – 7%.

Враховуючи кількість дітей, які займаються у закладах позашкільної освіти, з огляду на видатки загального фонду, вартість навчання однієї особи протягом року в закладах управління культури становила 8128 грн., у закладах управління освіти – 1990 грн., у закладах управління у справах сім'ї, молоді та спорту – 724 грн. Така відмінність пояснюється специфікою побудови навчального процесу в цих закладах.

Виходячи із загальної кількості дівчат та хлопців, які займаються в закладах позашкільної освіти Житомирської міської ради різного підпорядкування, «на заняття дівчат витрачається 61% коштів міського бюджету, на заняття хлопців – 39% відповідно». Водночас на заняття хлопців витрачається більше коштів обласного бюджету, оскільки серед осіб, які займаються в закладах обласного підпорядкування, розташованих в обласному центрі, 59% хлопців і 41% дівчат. Проте це питання потребує додаткового вивчення, адже в рамках даного дослідження кошти обласного бюджету не аналізувалися.

У процесі аналізу було виявлено кореляцію між наявністю/відсутністю закладів позашкільної освіти та рівнем підліткової злочинності, тому розширення мережі та розвиток закладів позашкільної освіти, особливо за місцем проживання, відповідно до потреб користувачів може вплинути на зменшення правопорушень, вчинених неповнолітніми. Враховуючи, що витрати на одного вихованця закладів позашкільної освіти за місцем проживання у м. Житомирі становлять 724 грн. на рік, у той час, як витрати на одного неповнолітнього, який перебуває у приймальнику-розподільнику протягом місяця, становлять близько 900 грн.

На основі узагальнення отриманих результатів розроблено рекомендації, спрямовані на оптимізацію діяльності системи позашкільної освіти у м. Житомирі. В їх основу покладено ідею комплексного гендерного підходу, що має меті забезпечення соціальної справедливості. На основі результатів дослідження та розроблених рекомендацій робочою групою, до якої увійшли представники управління освіти, управління у справах сім'ї, молоді та спорту Житомирської міської ради, гендерні експерти, науковці було розроблено проект міської цільової соціальної програми утримання та розвитку позашкільної освіти за місцем проживання на 2013-2015 роки, затвердженої рішенням двадцять другої сесії шостого скликання Житомирської міської ради від 18.04.2013 № 520 «Про затвердження міської цільової соціальної програми утримання та розвитку позашкільної освіти за місцем проживання на 2013-2015 роки».

Програма містить гендерний компонент на рівні мети, завдань, показників та заходів. Зазначимо, що ані в державній, ані в обласній Програмах розвитку позашкільної освіти не враховано гендерні аспекти, не передбачено заходи з вивчення потреб дівчат і хлопців різних вікових категорій, що дає підстави розглядати досвід дослідження функціонування сфери позашкільної освіти м. Житомира на основі гендерного бюджетування та розробки на його основі проекту місцевої програми розвитку як інноваційний для міста і можливий до застосування як у означеній сфері, так і в інших галузях, а також на інших територіях.